

<https://vecer.com/kultura/gledaliska-kritika-polit...>

1 / 5

(GLEDALIŠKA KRITIKA) Politika kot stranski učinek vladarske psihopatologije

Petra Vidali

17.04.2024 06:00

Tibor Hrs Pandur, *Pet kraljev: K psihopatologiji neke monarhije*, režija Livija Pandur, **SLG** Celje, ogled premiere 12. aprila.

Dodaj med priljubljene

Poslušaj

Izhodiščna postavitev z Lovrom Zafredom kot Rihardom II. ALJOŠA REBOLJ/**SLG** CELJE

Shakespeareove kraljevske drame so hitro prepoznali kot specifične politične priročnike in "za vse čase veljavne primere političnega svetovnega razvoja" (A. W. Schlegel). Želja, da bi jih uprizarjali skupaj in tako sprevideli kontinuiteto tega političnega svetovnega razvoja, se zdi zato logična, seveda pa spričo kvantitete, predvsem pa kompleksnosti materiala težko izvedljiva.

A ne za **Tiborja Hrsa Pandurja**. Sam pravi: "Vsebinsko, tekstovno in zgodovinsko sem se povsem vrnil k Shakespearovemu ciklu, ga na novo priredil in posodobil po drugačnih načelih ter drugače poantiral. Vse Shakespearove materiale sem tudi na novo prevedel, z izjemo posameznih citatov, parafraz in rešitev iz obstoječih slovenskih prevodov Shakespearovih kronik Mateja Bora, ko se mi je zdelo nujno podčrtati ali ironizirati arhaičnost določene replike. Henrik V., Henrik VI. ter Rihard III. pa so zasnovani povsem na novo, tudi s pomočjo izstopov in komentarjev sodobnih politoloških, feminističnih in literarnozgodovinskih teorij. V Rihardu II., v Henriku IV. in V. (in tudi pri samokarakterizaciji Riharda III.) povzemam analize nemškega politologa Ekkeharda Krippendorffa, ki jih je zbral v knjigi *Politik in Shakespeares Dramen (Politika v Shakespearjevih dramah, 1992)*." A tudi to še zdaleč ni vse. V izčrpnemu seznamu citatov, ki ga je pripravil avtor, so na primer še Lewis Carroll in Virginia Woolf, od Slovencev pa - podobno sintetična in analitična uma - Taras Kermauner in Mikavž Komelj. A tudi Tomaž Šalamun in France Prešeren, z znanima kvantaškima verzoma, primernima svetovnemu hedonističnemu nazoru bodočega Henrika V. oziroma njegovega kompanjona Johna Falstaffa. Slovenskega doprinosa s tem še ni konec. Nismo povsem prepričani, da smo slišali prav, a za Henrika VI., ki si je delal utvare, da s svojim besedičenjem opravlja nadvse pomembna simbolna pravna dejanja, medtem ko se je na bojiščih še naprej klalo, je rečeno, da je bil nekaj med Pahorjem in Jezusom. Henrik V., v pentalogiji izpostavljen kot utelešenje nacionalizma, pa svoja osvajanja (ki so seksualna in geopolitična hkrati) opravlja s frajtonarico in venčkom slovenskih narodnozabavnih. Bolj dobesedno uprizoritev nasilnosti nacionalnega zabavljaškega konteksta si je težko predstavljati.

V novejši zgodovini slovenskega gledališča, v njegovi izrazito snovalni fazi, so kompilacije dramskih in drugih besedil, sledenje motivom in nanašanje sodobnega pogleda na izhodiščno besedilo stalnica. Vendar pa so vsi ti postopki večinoma izpeljani v uprizoritvenem procesu, redko so del vnaprejšnjega, že pred predstavo zastavljenega uprizoritvenega besedila, in praviloma niso tako kompleksni.

Zvrstno je *Pet kraljev* dramatisirana in poetizirana politična in teatrološka razprava. Shakespearovi liki so izrezani kot ilustracija, kot nosilci nanesenega nazora/problema/fenomena. Rihard II. reprezentira "blodnje o veličini", Henrik IV: "paranojo", Henrik V. "nacionalizem", Henrik VI. "katatonijo", Rihard III. pa "genocid". Ob izvornem Shakespearovem besedilu ali še pred njim izgovarjajo aktualna spoznanja o sebi oziroma o svoji vlogi v politični in gledališki konstelaciji. Distancirana samoanaliza že po sebi proizvaja ironične učinke, deziluzijska poanta jih še potencira. Zgodovina vladarskega reda ni zgodovina državnštva, temveč z rodom podedovanih in z vsakokratnimi oblastnimi boji pridobljenih patologij. Politična zgodovina sveta je njihov realni stranski učinek.

Uprizoritev v režiji **Livije Pandur** sledi osrednjim stalnim principom njenih predstav. Scenografski princip *Petih kraljev* je minimalističen. Sive modernistične ploskve z minimumom rekvizitov, običajnimi stoli in lestvijo kot vladarskim prestolom. Luč ohranja dominantno temnino, fokusno osvetljuje vsakokratne govorce ali tiste, ki igrajo, kar drugi govorijo. Zadnja stena je projektor za ilustrativne grafične zapise (večinoma informacija o tem, katera kronika se odigrava) in za črno-bele dokumentarne posnetke. Od prvih ufilmanih vojn do porušene Gaze. Osnovna glasbena nit je temu primerna: ritem vladanja je ritem vojaškega marša in ritem kapitala, ritem tehno koračnice, kot bi poslušali Rammstein ali Laibach. Klasična glasba služi za vmesno historično zvočno kuliso. Kustumi so, prav tako značilno za predstave Livije Pandur, kontrast minimalistični sceni. Historični kosi srečajo moderne modne kreacije, ene in druge pa zaznamuje bogastvo tekstur, krojev in barv.

Tekst kot razprava o naravi oblastnikov in uprizoritev kot serija monologov v publiko? To ne zveni obetavno. In vendar je Pet kraljev dinamična predstava, ki uspešno uprizarja idejo in - do pavze - drži tempo

Postavitev je frontalna - in takšna je tudi večina nastopov. Najpogostejša forma izstopa iz tabloja je monolog v publiko. Tekst kot razprava o naravi oblastnikov in uprizoritev kot recitacija? To ne zveni obetavno. In vendar je Pet kraljev dinamična predstava, ki uspešno uprizarja idejo in drži tempo. Oziroma ki ji to v največji meri uspe do premora, ki loči štiri ure in dvajset minut dolgo predstavo. V prvem delu se zaključita zgodbi Riharda II. in Henrika IV.; v drugem delu se morajo izteči še tri kraljevske kronike. Henrik V. še teče, kot smo se navadili v prvem delu, v zadnjih dveh dejanjih pa predstava izgubi naboj in konsistenco. Ob tako dolgih predstavah je seveda vedno treba upoštevati tudi možnost, da izguba ni na odru, temveč v dvorani, padec koncentracije se zna zgoditi tudi brez krivde ustvarjalcev. Vseeno pa mislim, da je drugi del tudi objektivno gledano premalo koncizen in da mu nekatere igralske kreacije niso v korist. Na mojo žalost to sovpada s tistim delom predstave, v katerem je večja vloga namenjena ženskim likom. Odlično se začne z računico o deležu in teži besed, ki jih Shakespeare prepusti ženskam, pa tudi potem je na poti do Elizabete pozornost na ženskah, ki so stale v senci moških.

Drugo dejanje, Henrik IV., z Branetom Završanom kot Falstaffom ALJOŠA REBOLJ/ SLG CELJE

Tudi večina ženskih vlog je dobrih, izpostavila pa bi tri moške igralske kreacije. **Borut Doljšak** (gost v ansamblu) dobro odigra Henrika V., prej omenjenega nacionalista s harmoniko. Dobro igra tudi na harmoniko. **Lovro Zafred** je odličen kot Rihard II, ker z njegovo samopoveličevalno norostjo vstopamo v predstavo, je to še toliko pomembnejše. Moj favorit pa ni kralj, temveč kraljevičev kompanjon, norec in poraženec John Falstaff, eden najboljših komičnih likov iz Shakespearovega opusa - v interpretaciji **Branka Završana**. Tibor Hrs Pandur je Falstaffu namenil posebno mesto. Ker ni samo tisti iz Henrika IV. in ne samo tisti iz Veselih žensk windsorskih, ker je lahko kompilacija z avtorskim dotikom, zaživi v Petih kraljih polno. Je utelešenje bonvivanta in dvornega norčka in hkrati tisti, ki sporoča distanciran, problematiziran pogled na te lege. S Falstaffom dobimo najbolj bazični hedonizem in duhovit, a ne popreproščen traktat o humorju v času diktata politične korektnosti. Sijajno zastavitev tega lika Završan še nadgradi. Njegov Falstaff je ves čas na meji dobrodušnosti in deziluzije, mojster, ki povzdigne naivnost v umetnost. Njegovi prizori so med najbolj uprizoritveno radoživimi v predstavi.

Pet kraljev je kljub finalnemu režijskemu in dramaturškemu spustu in mestoma nezadostnim igralskim kreacijam vredno videti. V veliki meri dobro uprizoritev omogoča in poganja edinstveno besedilo, ki ga je dobro slišati večkrat.

Ustvarjalci uprizoritve

Celostni avtor besedila **Tibor Hrs Pandur**

Prevajalca **Primož Vitez** (iz francoščine), **Tibor Hrs Pandur** (iz angleščine)

Režiserka **Livija Pandur**

Dramaturg **Tibor Hrs Pandur**

Scenograf **Marko Japelj**

Kostumograf **Leo Kulaš**

Avtorja glasbe **Silence** (Boris Benko, Primož Hladnik)

Svetovalka za gib **Sanja Nešković Peršin**

Glasbena vodja **Živa Ploj Peršuh**

Lektorica **Živa Čebulj**

Oblikovalka videa **Lina Rica**

Oblikovalka svetlobe **Vesna Kolarec**

Asistentka kostumografa **Lara Kulaš**

Fotograf predstave **Aljoša Rebolj**

Igralke in igralci

Lovro Zafred

Lucija Harum

Aljoša Koltak

Lučka Počkaj

Luka Bokšan, k. g.

Borut Doljšak, k. g.

Žan Brelih Hatunić

Branko Završan

Barbara Medvešček

Eva Stražar